

Дзьобань Олександр Петрович

д-р філос. наук, професор,
професор кафедри філософії
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна

ДО ПРОБЛЕМИ ЗАГРОЗ ІНФОРМАЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ: ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ КОНТЕКСТ

У сучасних умовах стрімкого поступу України у бік європейських цінностей інформаційна безпека набуває все більш вагомій ролі, а питання її забезпечення стають дедалі гострішими. Стрімке впровадження інформаційних, комп'ютерних технологій у всі сфери життєдіяльності суспільства та розвиток процесів залучення українського суспільства до європейських цінностей актуалізує питання визначення обґрунтованих та ефективних шляхів забезпечення інформаційної безпеки. Є усі підстави констатувати, що складові інформаційної безпеки є центральними для національної безпеки.

У сучасному світі і особистість, і суспільство, і держава постійно знаходяться в стані інформаційної небезпеки. Їм постійно загрожують у будь-якій формі заповіяти фізичної, моральної або матеріальної шкоди їх інтересам.

Актуальність звернення до проблеми інформаційної безпеки в контексті євроінтеграції України зумовлена окрім іншого, ще й тим, що агресивного інформаційно-психологічного впливу з боку Російської Федерації зазнає не лише українське та російське суспільство, громадяни країн пострадянського простору, а й населення США, країн ЄС.

Умови, за яких виникають інформаційні загрози, чітко не визначені; причини, що породжують їх, численні. У підривну інформаційну діяльність проти інших держав сьогодні включено безліч спецслужб, які володіють величезними матеріальними і людськими ресурсами. А це означає, що інформаційна безпека є об'єктом не тільки внутрішньої, але й міжнародної політики. Це боротьба за культуру і взаємну повагу прав і обов'язків у міжнародних відносинах.

Безсистемність процесів формування інформаційної інфраструктури України зумовлює складність розв'язання проблеми інформаційної безпеки, захисту інформаційних ресурсів на рівні як держави, так і окремої організації.

Україна стала об'єктом потужних інформаційних атак, які спрямовані на ураження життєво важливих сфер існування нашої країни і на пере-

шкодження євроінтеграційним процесам. За оцінками вітчизняних експертів з проблем інформаційної безпеки, існують чіткі ознаки реальних загроз для нашої держави, про що свідчать такі основні тенденції:

- цілеспрямоване формування окремими іноземними державами негативного міжнародного іміджу України;
- активізація критики вищого державного керівництва України;
- здійснення низкою зарубіжних країн потужного інформаційного тиску на Україну з метою спонукання українського керівництва до прийняття вигідних для цих країн рішень у внутрішньо- та зовнішньополітичній сфері;
- посилення інформаційних заходів з перешкодження реалізації Україною її зовнішньополітичного курсу та спонукання її до участі в проєктах, які в сучасних умовах не вигідні нашій державі;
- дискредитація нашої держави як конкурента у сфері міжнародного військово-технічного співробітництва;
- зростання для України загроз кібернетичних атак, що обумовлено появою нових, більш досконалих зразків кібернетичної зброї.

Можна виділити декілька основних груп загроз інформаційній безпеці. Перша група загроз пов'язана з бурхливим розвитком нового класу зброї – інформаційної, яка здатна ефективно впливати і на психіку, свідомість людей, і на інформаційно-технічну інфраструктуру суспільства й армії. Друга група інформаційно-технічних загроз для особистості, суспільства й держави – це новий клас соціальних злочинів, заснованих на використанні сучасної інформаційної технології (махінації з електронними грошима, комп'ютерне хуліганство тощо). Третя група інформаційно-технічних загроз – електронний контроль за життям, настройми, планами громадян, політичних організацій. Четверта група інформаційних загроз – використання нових інформаційних технологій у політичних цілях.

Виходячи з соціально-політичних реалій сьогодення, можна з упевненістю стверджувати що сьогодні ведеться багатовекторна широкомасштабна інформаційна війна, яка поєднує у собі як відкриті, так і латентні насильницькі впливи.

Отже, подальші зусилля інтеграції Української держави в європейську цивілізаційну спільноту потребує створення системи інформаційної (зокрема, кібернетичної) безпеки України, яка повинна мати наступальну спрямованість як з питань захисту, так і просування національних інтересів. Реалізація такої системи, на думку вітчизняних фахівців, передбачає такі напрями:

- розробка й удосконалення нормативно-правової бази у сфері інформаційної безпеки, яка на сьогодні є фрагментарною та не повною мірою відповідає існуючим потребам;
- створення (визначення) керівного та координаційного органу системи інформаційної безпеки України у структурі державних органів виконавчої влади;
- визначення (уточнення) переліку суб'єктів підтримання інформаційної безпеки, їхніх функцій, завдань і повноважень, для чого необхідно внести відповідні зміни до чинного законодавства України;
- проведення досліджень та визначення потреб у технічному, фінансовому кадровому забезпеченні функціонування системи з метою прийняття рішення стосовно розробки відповідної цільової державної програми або внесення змін до чинних цільових державних програм;
- активізація заходів у Міністерстві оборони України та Генеральному штабі Збройних Сил України зі створення власної системи інформаційної безпеки, яка має стати складовою національної системи інформаційної безпеки, а також розробки відповідної нормативно-правової бази в рамках реалізації Концепції забезпечення інформаційної безпеки Міністерства оборони та Збройних Сил України.

Таким чином, євроінтеграційний вектор зовнішньої політики України спонукає до розв'язання низки теоретичних і практичних проблем. Зважаючи на її багатогранні функції, держава зобов'язана створювати відповідні умови для їх виконання і діяти з нею в тандемі. Чвертьвіковий період існування незалежної України не дає підстав вважати успішною соціогуманітарну політику, зокрема у культурній сфері. На це впливають об'єктивні і суб'єктивні, внутрішні й зовнішні фактори, у тому числі й глобалізаційні виклики.

Останнім часом комерціалізація ЗМІ, масова культура, поряд з ідеями європоцентризму, сприяють розмиванню національного мовно-культурного простору. У молодіжному середовищі популярності набуває англomовний продукт, зменшуючи вплив російського, проте він теж не служить зміцненню позицій національного культурного контенту. Для того, щоб інтегруватись у європейський гуманітарний простір, необхідно забезпечити репрезентативність українського культурного продукту. Варто зазначити, що у цілому культурна політика ЄС базується на розумінні консолідуючої ролі культури як стабілізуючого фактора на рівні міждержавного діалогу.

Відтак, одним із важливих завдань держави є вироблення і впровадження стратегії культурного розвитку, суть якої полягає у мінімізації руйнівних інформаційних впливів на соціум та створення умов для реалізації національних і регіональних програм з метою забезпечення від гуманітарних катастроф, особливо на порубіжних територіях сходу і заходу України.

Отже, європейський вектор вітчизняного державотворення є одним з базових об'єктів інформаційної безпеки України.

Захист державних інтересів у інформаційній сфері на шляху до європейської спільноти передбачає реалізацію низки програм гуманітарного, економічного та військово-технічного характеру, особливо за умов протидії європейському вектору з боку вкрай недружелюбних до цього процесу держав. Важливими засобами протидії інформаційній експансії щодо України є розвиток та оптимізація системи освіти й виховання населення на базі європейських підходів, проведення активної інформаційної політики держави, економічна підтримка наукових досліджень у ІТ-сфері.

Змістом релевантної інформаційної, а в ідеалі – комунікативної діяльності держави передусім має стати, як слушно зазначають фахівці Національного інституту стратегічних досліджень, процес «розмінування» свідомості: Україна прагнула свободи, обравши європейський шлях, проте зіштовхнулася з мисленням і уявленнями про безпеку, які на побутовому рівні асоціюються з висловом «прагнемо стабільності». Сьогодні ефективність євроінтеграційного процесу безпосередньо залежить від того, наскільки швидко буде «розміновано» свідомість щодо вирішення проблеми узгодження національної самоідентифікації з самоідентифікацією європейською, каталізатором чого має бути задоволення усього комплексу економічних, соціальних та інформаційних (духовних) інтересів та цінностей громадян України.